

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. IV. Vtrum gratia sanctificans sit participatio physica & formalis divinæ
naturæ, etiam formaliter & reduplicativè ut infinita est?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

amandi attributa, quæ Deum ut est in se tanquam objectum specificativum respiciunt: Ergo mediata saltem (mediantibus scilicet virtutibus, quæ ab ipsa emanant, ut proprietates ab essentia) dicitur habitudinem ad Deum ut est in se, tanquam in objectum specificativum, & finem connaturalem.

35 Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Cum gratia sanctificans sit participatio nature divinæ, in quantum natura est, ut dicemus articulo sequenti, & natura divina, in quantum huiusmodi, sit formalissime actualis intellectio sui, & quasi a se specificetur, dicaturque formaliter emmenter habitudinem ad seipsam, ut clare & perfecte cognoscibilem; & ratione talis esse eminentis ita se respicientis, sit virtualiter radix attributorum, respicientium etiam per se primo Deum ut est in se, tanquam objectum omnino connaturale, oportet necessario quod gratia habeat de illo esse eminenti nature divinæ, quod ab ipsa specificetur; non quod eam immediate respiciat tanquam objectum specificativum, cum gratia non sit immediate operativa, sed quod per modum radicis virtualiter fundet principia attingendi Deum ut est in se, per actus cognitionis & amoris; ex hoc enim habet respicere mediate essentiam divinam; tanquam objectum à quo specificatur, quamvis eam immediate per seipsam non attingat.

36 Confirmatur secundo: Virtutes Theologicæ, respiciendo Deum ut in se est tanquam proprium specificativum, participant intrinsece aliquam perfectionem illius, excedentem omnes vires nature creatæ & creabilis: v. g. charitas fertur in Deum ut est summum bonum, participando ab illo maiorem inclinationem in suum objectum, quam sit possibilis omni creaturæ; ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 2. similiter fides, respiciendo Deum ut est prima veritas, participat ab illo maiorem certitudinem, quam sit possibilis per naturam; unde quilibet fidelis est paratus negare omnem evidentiam naturalem, potius quam fidem: idem proportionaliter reperitur in aliis virtutibus: Ergo pariter gratia sanctificans, quæ est illarum radix, & a qua emanant, ut proprietates ab essentia, participat aliquam perfectionem Deo propriam, ac excedentem perfectiones totius nature creatæ & creabilis, subindeque est intrinsece & quoad entitatem supernaturalis. Consequentia patet: quia debet esse proportio gradus inter habitus & proprium ac connaturale principium illorum.

37 Confirmatur tertio: Si gratia sanctificans esset solum supernaturalis quantum ad modum, non esset magis supernaturalis, quam visio miraculose restituta cæco nato, quæ dicitur supernaturalis quantum ad modum, quia modo supernaturali & extraordinario producitur. Sed hoc videtur plusquam absurdum, cum gratia sanctificans sit principium & radix meriti vitæ æternæ, & semen gloriæ & visionis beatificæ, iuxta illud Apostoli, *Gratia Dei vitæ æternæ*. Ergo est supernaturalis entitative, & quoad substantiam.

38 Obijcies primo: Supernaturalitas creata non consistit essentialiter in habitu ad Deum ut est in se: Ergo non præcipuum fundamentum nostræ sententiæ. Consequentia patet ex supra dictis. Antecedens probatur primo: quia donum scientiæ est ordinis supernaturalis, & tamen teste D. Thomæ 2. 2. quæst. 9. art. 2. in corp. & ad 3. tendit ad Deum per creaturas, subindeque non re-

spicit illum ut est in se. Secundo probatur: quia virtutes morales infusæ sunt supernaturales, & tamen non tendunt ad Deum ut objectum specificativum & connaturale; cum hoc sit proprium virtutum theologiarum, & donorum: Ergo supernaturalitas creata non consistit essentialiter in habitu ad Deum ut est in se.

Respondeo negando Antecedens, Ad cuius primam probationem dico, donum scientiæ non ita in Deo cognitionem ex creaturis procedere, quin totus ille processus innitatur formaliter divino testimonio, quod est ratio formalis objecti fidei: dona enim Spiritus sancti innituntur virtutibus theologiarum, & idem tendunt in Deum ut est in se, tanquam in objectum specificativum. Ad secundam probationem dicendum, quod quamvis virtutes morales infusæ non respiciant immediate Deum tanquam finem connaturalem, mediate tamen in ipsum tendunt, quatenus respiciunt immediate objectum ut regulatum per prudentiam infusam, quæ mediante fide & charitate attingit Deum ut est in seipso.

Obijcies secundo: Gratia sanctificans non est habitus operativus: Ergo non potest Deum ut est in se attingere per modum objecti specificativi, aut finis connaturalis; subindeque nec esse entitative supernaturalis, si supernaturalitas consistat in habitu ad Deum ut est in se, tanquam in objectum specificativum, aut finem connaturalem.

Respondeo quod licet gratia sanctificans non sit habitus proximè & immediate activus, est tamen habitus operativus remotè & radicaliter, quia ab ipsa emanant virtutes infusæ, & dona Spiritus sancti, quæ sunt principia proxima & immediata operandi in ordine supernaturali: unde est principium radicale attingendi Deum ut est in se, per modum objecti specificativi, & finis connaturalis, quod sufficit ut sit entitative supernaturalis; supernaturalitas enim creata, ut supra diximus, consistit in habitu ad Deum, vel immediate ad Deum, ut objectum specificativum, aut finem connaturalem. Quare non solum gratia sanctificans, sed etiam auxilia, quibus ad illam disponimur, & ad actus supernaturales movemur, sunt intrinsece & entitative supernaturales; quia mediate saltem tendunt in Deum ut est in se, tanquam in finem ultimum connaturalem, ex eo quod sunt principia actuum, qui ad Deum ut est in se immediate terminantur.

ARTICULUS IV.

Virum gratia sanctificans sit participatio propria & formalis divina nature, etiam formaliter & reduplicative ut in finis a est?

Respondetur omnes Theologi, gratiam sanctificantem esse aliquam nature divinæ participationem, id enim manifestè patet ex variis Scripturæ testimoniis, præsertim ex illo Psalmi 81: *Ego dixi, inquit, & filij Excellsi omnes*, quod D. Augustinus ita interpretatur: *Manifestum est quia homines dicunt Deos, ex gratia sua deificatos, non de substantia sua natos: ille enim iustificat, qui per semetipsum non ex alio iustus est, & ille deificat, qui per seipsum non alterius participatione Deus est, qui autem iustificat, ipse deificat, quia iustificando filios Dei facit, dedit enim eis potestatem filios Dei fieri: si filij Dei facti sumus, & de facti sumus, sed hoc gratia est adoptantis, non natura generati. Solum ergo difficultas est in modo explicandi talem divinæ nature participationem: quidam volunt eam non esse physicam,*

cam, sed duntaxat moralem, consistentem in convenientia cum natura Dei, quantum ad id quod in ea morale est, videlicet quantum ad rectitudinem affectus, ratione cuius Deus est semper conversus ad seipsum tanquam ad summum bonum, & aversus ab omni iniquitate, iustus, sanctus, & rectus in omnibus operibus suis: gratia enim sanctificans, ut ex ipso nomine constat, aliquid de tali sanctitate seu rectitudine divinæ voluntatis & naturæ participat. Alii ulterius admittunt gratiam esse participationem physicam divinæ naturæ, sed contendunt eam non esse formalem (sicut lux æris est participatio lucis Solaris, & calor ferri candentis participatio caloris ignis) sed tantum virtuale; sicut semen dicitur virtualis participatio generantis, quia est virtus ab ipso derivata, & ad producendum sibi simile ordinata. Et adhuc inter istos est dissensio: nam Cajetanus, Ledesma, & Joannes Vincentius Asturicensis, quos citat & sequitur Martinez in presenti, asserunt quod gratia est participatio physica & formalis divinæ naturæ, etiam ut reduplicatè infinita est, & actus purus, ac ens per essentiam. Sicut enim (inquiunt) natura divina, quæ est substantia, accidentaliter est in gratia, ita gratia potest infinitum participare finito modo. Cuius verò hæc art. 3. dub. 1. §. 5. oppositum tenet, putatque implicare contradictionem, quod forma, creata, finita & limitata, ipsam infinitatem & illimitationem divinæ naturæ quocumque modo participet.

Has duas sententias inter se oppositas in concordiam revocare conatur Joannes à S. Thoma hic disp. 22. art. 1. asserens quod gratia est participatio divinæ naturæ, & infinitatis, ac puritatis ejus, objective (cum sit similitudo & fulgor intellectus divinitatis divinæ, elevans creaturam rationalem, & respiciat pro objecto connaturalem & specificativum Deum, ut est in se infinitus, actus purus, & ens per essentiam) non tamen subjective, quia non habet eundem modum infinitatis quem habet obiectum: sicut (inquit) quantumcumque elevatur inferior Angelus ad intelligendum obiectum de quo illuminatur, licet pervenire possit ad cognoscendum idem obiectum quod superior cognoscit, nunquam tamen perveniet ad modum cognoscendi Angeli superioris, sed semper cognoscat inferiori modo.

§. I.

Veræ sententia quatuor conclusionibus sequentibus declaratur & statuitur.

Primo dico, gratiam sanctificantem esse participationem, non solum moralem, sed etiam physicam, divinæ naturæ.

44 Probatur primo: Gratia, cum sit forma physica & supernaturalis, physice participare debet aliquam perfectionem divinam; nam omnia entia supernaturalia sunt participationes Dei, ut transcendit omnem naturam creatam & creatibilem, sicut articulo precedenti declaravimus: Sed gratia sanctificans, cum sit prior charitate, aliisque habitibus supernaturalibus, participare debet illam perfectionem quæ in Deo concipitur prior, seu quæ est veluti radix ac fundamentum cæterarum, & quæ proinde gerit munus essentia seu naturæ, ut infra magis explicabitur: Ergo gratia sanctificans est physica participatio naturæ divinæ.

45 Probatur secundo: Homo in scriptura dicitur nasci & renasci ex Deo per gratiam, & in eius filium adoptari: Sed hæc de solo consortio mo-

rali cum Deo verificari nequeunt: Ergo gratia sanctificans est participatio naturæ divinæ, non tantum moralis, sed etiam physica. Major patet: dicitur enim Joan. 1. Ex Deo nati sunt. Et 1. Joan. 3. Qui natus est ex Deo, peccatum non facit. Et 1. Petri 1. dicuntur homines renati ex semine incorruptibili. Item Joan. 1. dicitur: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, scilicet per gratiam, per quam in filios Dei adoptamur. Unde cum Scriptura varia nomina tribuat Deo, juxta diversitatem effectuum quos causat; illum vocat patrem, quando tribuit nobis gratiam, ut patet ex illo Pauli ad Roman. 1. & Ephes. 1. Gratia vobis à Deo Patre, quia tribuendo illam, generat nos sibi filios adoptivos, & sic remanet pater; & quia id fit meritis Christi; addit: Et à Domino Jesu Christo. Minor verò suadetur: Habere consortium morale cum Deo, est participare ejus rectitudinem moralem: Sed participatio rectitudinis moralis Dei, non salvat nativitatem hominis ex Deo, nec filiationem ejus adoptivam: Ergo Scriptura locutiones de solo morali consortio divinæ naturæ verificari nequeunt. Major patet: Minor probatur. Nativitas & filiatione petunt necessarii ut filius participet naturam patris, substantiali participatione, si filiatione fuerit substantialis; & accidentaliter, si fuerit solum accidentaliter: Sed rectitudo moralis Dei non est ipsa natura divina, quia cum sit propria voluntatis perfectio, pertinet ad perfectiones attributales, naturam supponentes: Ergo participatio rectitudinis moralis Dei, non sufficit ut homo dicatur ex Deo nasci, & filius ejus adoptivus fieri.

Probatur tertio: Effectus & finis gratiæ sanctificantis non solum sunt aliquid morale, sed etiam physicum: Ergo illa est non solum moralis, sed etiam physica divinæ naturæ participatio. Consequentia patet, quia causa debet continere perfectionem sui effectus, & proportionari cum illo, sicut & forma cum suo fine connaturali. Antecedens probatur: Virtutes infusæ, & dona Spiritus sancti, sunt effectus gratiæ sanctificantis, & ab ipsa emanant sicut proprietates ab essentia, ut infra dicemus: visio autem beatifica est finis ad quem connaturaliter tendit; unde Joan. 4. dicitur: fons aquæ salientis in vitam æternam, scilicet per connaturalem inclinationem ad illam: Sed dona Spiritus sancti, virtutes infusæ, & visio beatifica, non tantum dicunt aliquid morale, sed etiam reale & physicam perfectionem important: Ergo effectus & finis gratiæ sanctificantis, sunt aliquid non solum morale, sed etiam physicum. Hæc conclusio magis patebit ex dicendis in sequenti.

47 Dico secundo: Gratia sanctificans est participatio formalis divinæ naturæ, & non solum virtualis.

E Probatur conclusio quatuor rationibus. Prima sic potest proponi: Operationes naturæ superiori connaturales, non possunt ullo modo fieri connaturales alteri, nisi altera aliquo modo habeat in se formaliter naturam illam superiorem: Sed visio Dei ut est in se, & ejus dilectio super omnia, quæ sunt connaturales naturæ divinæ, sunt connaturales homini iusto per gratiam sanctificantem: Ergo homo iustus per illam habet in se formaliter naturam divinam participativè. Minor patet: quia delectatio orta ex aliqua operatione est signum connaturalitatis illius: ex visione autem beata, & dilectione Dei super omnia, maxima oritur delectatio in homine & Angelo: tum etiã quia

quia quæ sunt ex inclinatione subiecti, sunt con-
naturalia illi, verò operationes sunt ex inclina-
tione hominis iusti, vel angeli: Ergo ipsi sunt
connaturales per gratiam. Major verò proba-
tur: Operatio dicitur connaturalis, quia fit con-
formiter ad naturam à qua procedit: Ergo im-
possibile est illud quod est alicui naturæ superio-
ri connaturale, fieri connaturale alteri, nisi ali-
quo modo habeat illam naturam. Unde quia na-
tura hominis vel Angeli nullo modo reperitur
in bruto, repugnat quod actiones naturæ ange-
licæ & humanæ connaturales, scilicet intelligen-
te & velle, naturæ irrationali fiant connatura-
les. Hanc rationem frequenter insinuat SS. Pa-
tres, præsertim D. Dionysius, & S. Cyrillus iste
enim lib. 2. thesauri cap. 2. sic ait: *Eandem opera-
tionem connatur alter habentes cum Deo, necesse est
esse ejsdem naturæ.* Ille verò cap. 2. Ecclesiast. hie-
rar. docet hominem non posse operari divina,
qui statim gratiæ sanctificantis non fuerit conse-
cucus: *Quia (inquit) unusquisque solum agit qua sub-
stantia statim que sui sunt.*

Secunda ratio est: Illa forma, ex qua oritur in-
clinatio in Deum ut est in seipso, est participatio
formalis naturæ divinæ: Sed à gratia sanctifi-
cante oritur talis inclinatio: Ergo illa partici-
patio formaliter naturam divinam. Minor patet,
quia ex gratia consequitur (sive per rationem
tantum, ut contendit Scotus, sive realiter, ut ar-
ticulo sequenti contra ipsum ostendemus) chari-
tas theologica, quæ est essentialiter inclinatio
in Deum ut est in seipso, quia regulatur per fidem,
vel per claram visionem, quæ in Deum ut est in
se tendunt: amor verò Dei naturalis, quia regula-
tur per cognitionem quam habemus de Deo per
creaturas, & ex creaturis, non tendit in illum
ut est in se, sed prout relucet in speculo creatu-
rarum. Major verò suadetur: Inclinatio in Deum
ut est in se, fundari debet in aliqua naturæ
cum omnis inclinatio fundetur & radicetur in aliqua
naturæ: Sed non potest fundari in aliqua natura
creata: Ergo solum in natura divinæ. Minor pro-
batur: Omnis inclinatio tendit in bonum prop-
rium naturæ in qua radicatur: Ergo inclinatio,
tendens in bonum divinum, ut est in seipso, ne-
quit radicari in natura creata, sed solum in na-
tura divinæ per essentialiam, si inclinatio sit aliquid
increatum, vel divinæ per participationem, si in-
clinatio sit aliquid creatum, ut contingit in pro-
posito. Consequentia manifesta est, Antecedens
probat. Omnis inclinatio tendit essentialiter
in bonum, & cum nulla inclinatio sit propter se-
ipsum, sed propter naturam in qua fundatur (ad
hoc enim datur, ut natura per illam consequatur
suam perfectionem, & bonum sibi proportionatum)
sequitur quod omnis inclinatio tendat in
bonum proprium naturæ in qua radicatur. Unde
non potest alia ratio assignari, cur inclinatio la-
pidis sit ad centrum, & in inclinatio ignis ad lo-
cum sursum, nisi quia locus sursum est bonum
proprium, congruum & conveniens naturæ
ignis, & centrum est bonum congruum naturæ
lapidis, & idem apparet in qualibet alia inclina-
tione.

Tertia ratio: Participare formaliter aliquid,
est habere convenientiam formalem cum illo,
salem analogam ut patet in accidente, quod parti-
cipat rationem entis formaliter, quia in illa ha-
bet convenientiam formalem, salem analogam,
cum substantia: Sed gratia sanctificans habet ta-
lem convenientiam cum natura divinæ, sicut e-

nim natura Dei est eminenti quodam modo
dix cognitionis & amoris, quo Deus seipsum
in se est infinito modo cognoscit & amat: ita gra-
tia est radix intelligendi & amandi Deum ut est
in se, & prout transcendit totum ordinem crea-
tum & creabilem: Ergo gratia sanctificans est
participatio formalis naturæ divinæ.

Ultima ratio insinuat. D. Thomas hic art. 3. 59
his verbis: *Virtus uniuscujusque rei dicitur in ordine
ad aliquam naturam præexistentem, quando scilicet
unumquodque sic est dispositum, secundum quod con-
gruit suæ naturæ (gramiserat locum Aristotelis 7.
physic. ubi dicit quod virtus est quedam dispositio
perfecta, & subdit: Dico autem in perfectum, quod est
dispositum secundum naturam) Manifestum est autem
(addit S. Doctor) quod virtutes acquisite per actus
humanos, sunt dispositiones quibus homo convenienter
disponitur in ordine ad naturam quæ homo est: Ergo
virtutes intellectuales, quæ sunt altioris ordinis, debent
(ut etiam inferit S. Thomas) ipsum disponere
altiori modo, & in ordine ad aliquam naturam
altiore, quæ non potest esse alia, quam ipsa
met natura divinæ, participata per gratiam san-
ctificantem: Ergo talis gratia est participatio
formalis naturæ divinæ. Unde in Scriptura voca-
tur *Substantia Dei*: nam ad Hebræos 3. de fide,
quæ est dispositio & initium gratiæ, dicitur
quod est *initium substantiæ Dei*: & Augustinus
tract. 23. in Joan. ait quod *anima resurgunt à pec-
cato per substantiam Dei*, id est per gratiam, quæ
est substantia Dei, non essentialiter, sed partici-
pativè, ut explicat S. Thomas 3. p. quæst. 56.
art. 2. ad 2. Item Ambrosius sup. cap. 1. prima ad
Corinth. 1. inquit Deum per gratiam dare no-
bis *regalem magnificentiam*, quia per illam, ut di-
citur 1. Petri 2. efficitur *genu regale*, id est de
natura & genere Dei.*

Dico tertio: Gratia sanctificans est partici-
patio physica divinæ naturæ, etiam formaliter &
reduplicativè ut infinita est, & actus purus, ha-
betque totam essendi plenitudinem.

Hæc conclusio in primis probatur potest ex
principiis in præcedenti statuta: Ex gratia
enim sanctificante oritur inclinatio in Deum, ut
est ens infinitum & per essentialiam, habetque to-
tam essendi plenitudinem, scilicet spes & chari-
tas: Ergo debet in se participativè habere natu-
ram divinam, ut est ens infinitum & per essen-
tiam: nam ut supra dicebamus, nihil dat incli-
nationem ad aliquam naturam, nisi saltem par-
ticipativè præhabeat illam.

Item operationes connaturales alicui naturæ
nequeunt competere connaturaliter, nisi habe-
ri eandem naturam, saltem participativè, ut ibi-
dem ostendimus: Sed visio beatifica, quæ est ope-
ratio gratiæ consummatæ, competit Deo, ut est
ens infinitum & per essentialiam. Ergo gratia con-
summata patriæ participat naturam divinam, ut
est ens infinitum & per essentialiam.

Præterea, Gratia consummatæ connaturaliter
debetur essentialiter divinæ, ut species representans
totum Deum, ut est in se ens infinitum & per essen-
tiam: Ergo ipsa est participatio naturæ Dei,
ut est ens infinitum & per essentialiam. Probat
consequentia: Nulli naturæ connaturaliter de-
betur species, nisi ejusdem ordinis & perfectionis
cum illa: Ergo si gratia consummatæ connatura-
liter debetur species, quæ est infinita, & ens per
essentialiam, ipsa etiam, saltem participativè, de-
bet esse ipsum esse infinitum & per essentialiam.

Potest insuper suaderi conclusio ratione funda-
mentali,

mentali, & simul præcipuum Cunctis fundamentum convelli. Ut gratia sanctificans dici possit participare naturam divinam, ut infinita est, non requiritur quod tota Dei infinitatem in se capiat, sed sufficit, quod ei conveniat aliqua pars, seu aliquis modus divinæ infinitatis: At gratia sanctificans, aliquam partem, seu aliquem modum infinitatis Dei in se capit: Ergo participat naturam divinam, ut infinita est. Major pater: participare enim aliquam perfectionem, non est habere illam totaliter & completè, sed partialiter & inadæquatè; cum participare nihil aliud sit quàm partem capere, & partem relinquere, ut ex ipsis terminis constat. Minor verò suadetur: Deo ut est ens infinitum & per essentiam tria conveniunt; primum est habere suam essentiam pro objecto connaturali; & pro forma intelligibili, ad cuius modum alia intelligat; hoc enim ipsi competit prout excedit totum ordinem naturæ creatæ & creabilis, subindeque ut infinitus est, & ens per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem: secundum est, ut identificet sibi tale objectum, & speciem, ac operationem quæ in illud tendit: tertium, ut illud comprehendat, & cognoscatur quantum cognoscibile est: At quamvis gratia sanctificans non possit duo posteriora in se habere, & in illis cum Deo communicare; primum tamen, nempe habere essentiam divinam pro objecto connaturali, & forma intelligibili, illi convenit, & in eo cum Deo communicat, ut ex supra dictis patet: Ergo gratia sanctificans aliquid de infinitate Dei, seu aliquam partem illius in se capit, subindeque naturam Dei, ut infinita est participat.

Ultimò probatur conclusio: Caritas nostra est formalis participatio divinæ caritatis, ut est infinita. Ergo & gratia potest esse participatio divinæ naturæ, formaliter & reduplicativè ut infinita. Consequentia patet, non enim magis repugnat participari essentiam infinitam ut sic, quam proprietatem infinitam. Antecedens autem est D. Thomæ 2.2. quæst. 24. art. 7. ubi probat caritatem vix posse augeri in infinitum, quia est participatio infinite caritatis Dei: quæ verba sunt intelligenda formaliter, alias si caritas non esset participatio formalis infiniti ut sic, sed secundum aliquem gradum determinatum, non posset augeri ultra illum, quia jam non participaret talem gradum, sed superiorem, & sic esset alia forma superior: sicut intellectus v. g. Angeli, & esse substantiale hominis, non possunt augeri in infinitum, quia licet participant formaliter intellectum & esse Dei, quæ infinita sunt, ea tamen non participant formaliter ut infinita, sed secundum aliquem gradum determinatum.

Dico quartò, gratiam esse participationem naturæ divinæ, ut natura est.

Probatur primò ex supra dictis: Generari, nasci, & esse filium Dei adoptivum, non potest alicui convenire, nisi participet naturam Dei, ut natura est: Sed per gratiam generamur, nascimur, & sumus filij Dei, ut in prima conclusione ostensum est: Ergo per illam participamus naturam Dei, ut natura est. Major patet: nam ideò Spiritus sanctus non generatur, nec nascitur, nec est filius Dei, quia licet habeat naturam divinam, illa tamen non communicatur ei ut est natura, sed ut voluntas.

Probatur secundò: Id quod in nobis habet rationem naturæ in ordine supernaturali, debet

A esse participatio naturæ Dei, ut natura est, sicut est participatio proprietatis vel potentie Dei, quod in nobis habet rationem virtutis supernaturalis: Sed gratia sanctificans habet rationem naturæ in ordine supernaturali: sicut virtutes infuse habent rationem proprietatis seu potentie in eodem ordine, ut docet Divus Thomas hic art. 4. ad 1. Ergo gratia sanctificans est participatio naturæ divinæ, ut natura est.

Probatur tertio ratione, quam supra insinuavimus. Illud formaliter participat naturam divinam, sub conceptu & munere naturæ, quod cum ea ut tali habet analogam similitudinem: Sed gratia sanctificans illam habet: Ergo &c. Major patet: Minor probatur. Naturæ divinæ, sub conceptu & munere naturæ, convenit immediatè & per se primò, respicere seipsam eminenti modo, & fundare per modum radicis virtualis omnes Dei proprietates, & principia proxima tendendi in Deum ut est in se, tanquam in objectum proportionatum & omnino connaturale: Sed gratia etiam respicit Deum immediatè, quali trahens ipsum per modum vinculi ad animam; fundatque proprietates analogice similes proprietatibus naturæ divinæ, & principia operationum attingentium Deum ut est in se, tanquam objectum connaturale & proportionatum: Ergo habet similitudinem analogam cum natura divina, ut talis est, seu ut gerit munus & vices naturæ.

§. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

Obijcies primò contra primam conclusionem: Totum, vel saltem præcipuum fundamentum asserendi gratiam esse physicam, & non solum moralem divinæ naturæ participationem, est quia per illam homo constituitur filius Dei adoptivus: Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Major patet ex supra dictis. Minor probatur primò ex Scriptura: nam Matth. 12. Christus vocat fratres secundum naturam divinam eos qui fecerint voluntatem Dei, & habuerint cum ea conformitatem, in qua rectitudo moralis humanæ voluntatis consistit: Ergo solum morale cum Deo consortium, sufficit ut filij Dei nominemur & simus. Consequentia patet: nam qui est frater alicujus, ut natus à tali patre, est filius.

Secundò probatur eadem Minor: ad Galat. 3. dicitur: Vos estis filij Dei per fidem; & tamen fides non est participatio naturæ, sed cognitionis Dei: Ergo ex eo quòd Scriptura dicat per gratiam nos fieri Dei filios, non rectè inferatur illam esse physicam naturæ divinæ participationem.

Probatur tertio: Res inanimatæ dicuntur nasci ex Deo, & ab ipso generari, & tamen illæ non participant naturam Dei ut est in se: Ergo ex eo quòd homo, ratione gratiæ sanctificantis, dicatur in Christo renasci, & à Dei generari, non rectè probatur, ipsum per gratiam physicè participare naturam Dei. Consequentia manifesta est, Antecedens probatur. Nam Psal. 142. ubi habetur, *Ipse dixit & facta sunt*. B. filius legit: *Et nata sunt*. Et Job 38. dicitur: *Quis est pluvia pater, aut quis genuit stillas roru?*

Denique eadem Minor ratione suadetur: Non est de ratione adoptionis, quod communicetur natura personæ quæ adoptatur in filium, sed tantum quod ipse tribuatur jus ad hereditatem, quod non habet ex vi suæ originis, ut constat in adoptione quæ fit inter homines, per quam adoptatus non recipit naturam ab adoptante (alias filiatio

filii adoptiva non distingueretur à naturali) Ad hoc tantum acceptatur ad eius hereditatem. Unde de adoptio definitur à Jurisconsultis: *Voluntaria assumptio, sive gratuita acceptatio per sona extraneam ad hereditatem, ad quam ex vi sue originis non habet jus*; in qua definitione nulla fit mentio de communicatione naturæ, sed solum de acceptance ad hereditatem. Ergo licet homo per gratiam filius Dei adoptivus constituatur, non sequitur quod per illam physicè naturam divinam participet.

60 Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cuius primam probationem dico, quod quia nullus potest facere voluntatem Dei in omnibus sine gratia, ideo qui facit illam est frater Christi (subindeque filius Dei adoptivus) non formaliter quia facit eam, sed ratione gratiæ, per quam illam implet, & Dei mandata observat.

Ad secundam respondetur, quod vel ibi sermo est de fide viva, quæ connectitur cum gratia, eaque informatur: vel quod per fidem homo dicitur regenerari ex Deo, & filius eius adoptivus fieri, initiativè & dispositivè, quia fides ex parte intellectus est dispositio & initium justificationis, seu infusionis gratiæ sanctificantis, quæ facit nos formaliter Dei filios adoptivos. Unde, ut supra annotavimus, Apostolus ad Hebræos 3. vocat fidem, *initium substantiæ Dei*.

Ad tertiam respondetur Scripturam ita asserere, per gratiam hominis ex Deo nasci, vel generari, ut regeneratis per gratiam proprias filiorum conditiones, puta jus ad hereditatem attribuat, juxta illud Pauli: *si filij, & heredes*; quas tamen conditiones non attribuit pluviz, aut aliis rebus inanimatis. Unde testimonia Scripturæ adducta, in quibus res inanimatæ dicuntur à Deo generari, de generatione latè & impropiè accepta, intelligenda sunt.

Ad ultimam dicendum, quod licet communicatio naturæ non sit de ratione adoptionis, prout fit inter homines, requiritur tamen ad adoptionem, per quam homo adoptatur in filium Dei. Ratio autem discriminis est, quia adoptio in humanis supponit quod adoptatus sit ejusdem naturæ cum adoptante, habeatque in se sufficiens principium, quo fiat aptus ad percipiendam ejus hereditatem; & ideo non mirum, si per illam non communicetur natura: adoptio autem divini, cum non supponat similitudinem in natura, aut sufficientem capacitatem ad percipiendam hereditatem Dei, debet illam efficere, subindeque divinæ naturæ participationem tribuere. Unde licet adoptio humana non producat aliquid intrinsecum in adoptato, benè tamen divina; quia per illam ascenditur tantum in bona naturalia, quæ sunt ejusdem ordinis cum adoptato; per istam verò ad participationem bonorum supernaturalium, quæ sunt ordinis altioris & divini, elevatur: de quo fusiè articulo sequenti.

61 Obijcies secundo contra secundam conclusionem: Gratia in Scriptura dicitur semen Dei, ut patet ex illo 1. Joan. 3. *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, quia semen eius manet in eo*; id est gratia, ut explicant SS. Pater, & Scripturæ Interpreteres: At semen virtualiter solum participat, non verò formaliter, naturam generantis; sicuti semen arboris est arbor solum virtualiter, non formaliter: Ergo gratia non est formalis, sed tantum virtualis, divinæ naturæ participatio.

62 Respondeo gratiam sanctificantem non vocari

semen Dei per ordinem ad naturam divinam, cuius est participatio, sed respectu visionis beatificæ, quia est radix illius, & quia clara Dei visio in virtute gratiæ, ut arbor in virtute seminis, continetur, juxta illud Apostoli, *Gratia Dei vita æterna*: à gratia enim consummata patriæ oritur connaturaliter lumen gloriæ, ut proprietas ab essentia, arbor ex semine, & rivus à fonte: unde etiam illa Joan. 4. dicitur, *Fons aquæ salientis in vitam æternam*. Solutio est D. Thomæ 1. p. quæst. 62. art. 3. ubi sic habet: *Gratia gratum faciens hoc modo comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in natura ad secundum naturalem: unde 1. Joan. 3. gratia semen Dei nominatur*.

63 Obijcies tertio: Si gratia sanctificans participaret formaliter naturam divinam, ejus etiam attributa formaliter participaret: Sed gratia non participat formaliter attributa Dei: Ergo nec ejus naturam. Major patet: Cum enim natura sit radix proprietatum, qui naturam aliquam formaliter participat, etiam ejus proprietates, concomitanter scilicet & secundario, participare debet. Minor verò statuetur: Attributa divinæ naturæ sunt immutabilitas, infinitas, omnipotentia, dominium in omnes creaturas, &c. Atqui gratia nihil ex his participat, cum non sit immutabilis & indefectibilis, sed per peccatum potest amitti & corrumpi; nec faciat nos infinitos in essendo, vel omnipotentes, aut rerum omnium dominos: Ergo &c.

64 Respondeo concessa Majori, negando Minorem: Ad cuius probationem nego etiam Minorem: nam gratia sanctificans aliquo modo perfectiones enumeratas participat. In primis participat Dei immutabilitatem, quia sicut essentia divina est immutabilis omnino, tam ab extrinseco, quam ab intrinseco, ita gratia est immutabilis ab intrinseco (sicut Angeli & corpora celestia) & per solam potentiam divinam mutari potest secundum se. Cui non obstat, quod in statu viæ sæpe corrumpatur, hoc enim est per accidens, ex eo quod imperfectè participatur à nobis, & in statu imperfecto existit, cum non jungat hominem Deo per visionem claræ essentia ipsius, subindeque non repleat totam voluntatis capacitatem, sed relinquat eam in potentia ad alia, Deo, ejusque legi & voluntati contraria. In statu autem beatitudinis, ubi ab ipsa dimanat lumen gloriæ, quo mediante efficit visionem beatam, & mediante visione applicat voluntati omnimodam rationem boni, est omnino per quamcumque potentiam creatam invariabilis. Unde gratia viæ assimilatur formæ rerum corruptibilium & sublunarium, quæ quia non sariat perfectè appetitum materiæ, corruptibilis & amissibilis est: Gratia verò consummata patriæ, similis est formæ corporum celestium, quæ cum perfectè sariat appetitum materiæ, est ab intrinseco incorruptibilis & inamissibilis. Quare sicut propria essentia divinæ duratio est æternitas increata, quæ est uniformissima & tota simul, absque ulla successione prioris & posterioris: ita duratio, quæ gratia possulat ex sua natura mensurari, & quæ de facto mensurabitur, quando erit consummata in patriæ, est quædam illius æternitatis essentialis participatio: sed quia hic per accidens est variabilis, ob statum præternaturalem & imperfectum quem habet in nobis viatoribus, per accidens etiam mensuratur tempore, quod est rerum corruptibilium mensura.

- 45 Similiter gratia habet aliquid de infinitate Dei: Primo quia non habet terminum sui augmenti. Secundò quia est principium merendi ad æqualitatem præmium infinitum objective, & satisfaciendi aliquo modo pro culpa, quæ in ratione offensa est infinita. Tertio, quia est principium actus charitatis, qui teste D. Thomà 2.2. quæst. 23. art. 2. ad 3. habet aliquam infinitatem. Tandem ejus infinitas relucet in hoc quod sicut Deus, quia ex se infinitus est, sufficit ad implendum omne cordis humani desiderium, propter quod ab Hebræis vocatur SADA, id est qui sufficit; ita & gratia, cum sit divinitus nature participatio, & veluti quoddam vinculum quo Deus animæ intimè conjungitur, potest omnia hominis desideria satiari, præsertim quando fuerit consummata in patria, per lumen gloriæ, & claritatem Dei visionem, quæ cuncta humani cordis desideria implet & satiat, ut in Tractatu de beatitudine fuse ostendimus. Sunt etiam qui dicunt, illud 1. ad Corinth. 15. *Gratiâ Dei sum id quod sum*, significare quod plenitudo illa essendi, quæ est in Deo, quamque ipse explicuit Exodi 3. dicens, *Ego sum qui sum*, participatur per gratiam ab homine qui habet illam, & qui per ipsam aliquo modo & participativè Deus efficitur.
- 46 Tertio gratia sanctificans aliquid de omnipotentia Dei participat, ut patet in viris justis & sanctis, quibus ad nutum omnes creaturæ obediunt, imò & aliquando ipsemet Deus, juxta illud Josue 10. *Obediente Domino voci hominis*. Illi etiam per orationem omnia pro voto à Deo impetrant: unde Chrysostomus ait quod *omnipotens oratio omnia potest*. Et Apostolus ad Philip. 4. *Omnia possum in eo qui me confortat*: id est (ut explicat D. Bernardus) *omnipotens sem*. Adde quod, cum per gratiam, perfectam cum Deo contrahamus amicitiam, & id quod per amicos possumus, per nosmetipsos posse censeamur, ut ait Aristoteles 3. Ethic. cap. 3. nihil mirum quod mediante gratiâ & charitate aliquid de divina omnipotentia participemus. Quare ait Gerson in quodam opusculo: *Sicut Deus dedit omnia in manus Christi, ita dedit omnia in manus Christiani: unde Christianum fas est dicere potentissimum*.
- 47 Denique gratia sanctificans tribuit homini jusso rerum omnium dominium, idque nobilius & fecundius omni dominio civili: nam si ipsum filium Dei adoptivum constituat, ergo & heredem ipsius, & cohæredem Christi, ut argumentatur Apostolus ad Romanos 8. Non enim minoris efficaciam esse debet adoptio divina, quam sit humana; atque adeò sicut adoptio humana adoptivum constituit necessarium heredem omnium adoptantis bonorum ab intestato, ut habetur in Istit. de adop. §. *hodie*, multò magis id ipsum facere debet adoptio spiritualis, quæ per gratiam non Principis, sed Dei celebratur. Hinc Apostolus 1. ad Corinth. 3. *Omnia vestra sunt sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura, omnia vestra sunt*. Et 2. cap. 6. loquens de justis, de ipsis ait: *Nihil habentes, & omnia possidentes*: justis namque nihil habent rerum temporalium, quoad affectum domini civilis, sed omnia possident, quoad dominium spirituale: nihil habent, quia præsertim magnitudine omnia, præter Deum, contemnunt, & ad Deum ordinant; sed nihilominus omnia possident, quia, ut loquitur idem Apostolus, *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*; vel ut ait Hieronymus in Epistola ad Paulinum: *Credenti totus mundus divitiarum est*. Hoc discutitur utitur Gerson in opusculo supra allegato, ubi sic ratiocinatur: *Si Christus justis omnibus fecit patrem communem, multò magis & bona patris communia facere debuit; cum major sit Deus esse patrem communem, quam ipse sit bona communia*.
- Adde quod rationalis anima per gratiam fit Dei sponsa, & connubium quoddam spirituale inter ipsam & Deum mediâ charitate celebratur: cum autem connubium spirituale non debeat esse inferioris conditionis connubio carnali, sicut in matrimonio carnali fit bonorum communio, sive communicatio; ita etiam, imò à fortiori, hoc fieri debet in matrimonio spirituali. Hinc (ut rectè notavit Philippus Abbas in Cantica) quoties Sponsus in sacro Epithalamio Sponsam alloquitur, toties in plurali loquitur de bonis suis, tanquam de communibus sibi & Sponsæ: *Vox turturæ* (inquit) *audita est in terra nostra... Vinea nostra floruit &c.* Hoc argumentum utitur Arnoldus Lexoviensis Epistola ad Patres Concilii Turonensis, dicens: *Si Christus Sponsus est Dominus, & sponsa erit Domina*.
- Dixi autem dominium istud spirituale gratiæ, nobilius & fecundius esse dominio civili, quia in lege Dei gratiam concedentis, & in ipsa gratiæ natura fundatur: dominium verò civile in humanis fundatur traditionibus, & peccati occasione adinventum est; adeò ut dicant communiter Theologi, quod si Adam non peccasset, non fuisset civilis domini divisio, sed omnia bona communia extitissent. Item, cum dominium civile sit materiale, atque à deò divisibile, plures ex æquo non comparitur dominos: dominium verò gratiæ, cum sit spirituale, tot habet dominos, quot justos; & taliter est totum unius, ut sit totum alterius; hoc enim est rerum spiritualium proprium, eò quòd sint indivisibiles, ut sint totæ in toto, & totæ in qualibet parte.
- Obijcies quartò: Si gratia esset participatio formalis naturæ divinæ, faceret nos filios Dei adoptivos: Sed hoc non præstat: Ergo non est formalis participatio naturæ divinæ. Major patet ex supra dictis. Minor probatur primo: Gratia Christi est ejusdem speciei cum nostra: Sed illa non facit Christum filium Dei adoptivum: Ergo nec nostra.
- Probatur secundò: Effectus formalis primarius formæ absolutæ non est relativus: Sed gratia est forma absoluta, & esse filium Dei adoptivum, est quid relativum: Ergo gratia non tribuit homini esse filium adoptivum Dei.
- Pro solutione hujus argumenti observandum est, in filiatione adoptiva Dei duo esse distinguenda, nimirum filiationem, & proximum ejus fundamentum: istud est effectus formalis gratiæ, ab illa inseparabilis, quia fundamentum proximum talis relationis est participatio naturæ divinæ, communicata nobis per voluntariam Dei generationem; illa verò non est propriè effectus formalis gratiæ, quia provenit à forma accidentali distincta, nempe à relatione filiationis, unde à gratia separabilis est, ut patet in Christo Domino; reductivè tamen pertinet ad primarium effectum formalem gratiæ, quia fundatur in illo, & est complementum ejus. Hoc supposito, Ad argumentum respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus primam probationem,

Disp. 3.
art. 2.
disgress.
unica.

nem, distinguo Minorem: non facit Christum filium adoptivum Dei, secundum relationem, concedo minorem; quia enim Christus Dominus est filius naturalis Dei, non potest esse filius eius adoptivus, cum suppositum quod est subiectum talis relationis, debeat esse filius extraneus, non verò naturalis, neque habere essentialiter naturam adoptantis: non facit Christum filium adoptivum; secundum humanitatem pro fundamento, nego Minorem: nam gratia tribuit humanitati Christi Domini participationem naturæ divinæ, quæ de se, quando est in supposito creato, est fundamentum sufficiens adoptionis. Et hoc sufficit, ut facere hominem filium Dei adoptivum, dicatur effectus formalis primarius gratiæ, sumendo scilicet filiationem adoptivam pro fundamento proximo, non verò pro ipsa relatione. Ex quo patet responsio ad secundam probationem Minoris: concessa enim Majori, Minor quoad secundam partem distinguenda est, & concedenda de filiatione adoptiva, sumpta pro fundamento eius proximo, sub qua ratione eam usurpant Theologi, cum dicunt effectum formalem primarium gratiæ esse, reddere hominem filium Dei adoptivum, ut articulo sequenti patebit.

72. Obijcies quinto contra tertiam conclusionem: Impossibile est quod gratia sanctificans participet naturam divinam ut infinitam, nisi infinitas naturæ divinæ ipsi communicetur: Sed repugnat infinitatem naturæ divinæ communicari gratiæ sanctificanti, cum illa sit propria Deo, ut distincto a creaturis: Ergo gratia sanctificans participare nequit naturam divinam, ut infinitam.

73. Confirmatur: Quod participatur ab aliquo formaliter, prædicatur de illo; v.g. quia accidens participat rationem entis analogicè, ideo potest ens prædicari de accidente: Sed ratio entis infiniti, & actus puri, vel entis per essentiam, non potest prædicari de gratia sanctificante; cum illa sit essentialiter ens creatum, finitum, potentiale, & participatum: Ergo gratia sanctificans non est participatio naturæ divinæ, ut est actus purus, & ens infinitum, ac per essentiam.

74. Respondeo ad objectionem distinguendo Majorem: nisi infinitas naturæ divinæ ipsi communicetur, adæquatè & totaliter, nego: in adæquatè & participativè, concedo. Similiter distinguo Minorem: repugnat infinitatem naturæ divinæ communicari gratiæ adæquatè, sive totaliter, conceditur: in adæquatè & participativè, negatur.

Explicatur: Infinitas naturæ Dei dupliciter considerari potest, adæquatè nimirum & in adæquatè, sive simpliciter, & secundum quid tantum: adæquatè & simpliciter consideratur, si concipiatur non solum ut est radix seipsam tantquam objectum connaturale respiciendi per actus amoris & cognitionis, sed etiam ut modo infinito & illimitato seipsam attingit, mediantibus prædictis actibus: sumitur verò in adæquatè, quando consideratur præcisè ut est radix Deum in seipso consideratum intelligendi & amandi; & hoc modo communicari potest creaturæ, licet non alio priori, cum ille sit proprius Deo, ut distincto a creaturis.

76. Ad confirmationem responderet ex D. Thoma quodlib. 2. art. 3. quod aliquid dupliciter ab alio participari potest: uno modo sicut ratio communis & superior, quo modo animal participatur ab homine, quia homo partialiter ha-

bet, & non totaliter, id quod in confuso continetur in animali: alio modo ut existens extra ejus essentia, sicut ignis in ferro candenti participatur, & esse à creaturis: existens enim non est de essentia creaturæ, sed aliquid prædicatum accidentale illi, ut ibidem ait S. Doctor. Quod primo modo ab alio participatur, potest de illo prædicari, sicut animal prædicatur de homine, quod verò secundo tantum modo participatur ab aliquo, non prædicatur de illo, v.g. ignis non prædicatur de ferro candenti. Cum ergo gratia sit participatio secundum accidentalem naturam divinam, & illa non comparetur ad illam, sicut ratio communis & superior ad inferiorem; ratio formalis actus puri, & entis infiniti, ac per essentiam, non debet de illa prædicari; sed sufficit quod aliqua ratio analogicè communis naturæ divinæ & gratiæ sanctificantis, nimirum esse radicem intelligendi & amandi Deum ut est in se, de gratia prædicetur.

Objicies sexto contra eandem conclusionem: Nulla potest dari species creata, quæ formaliter repræsentet Deum ut est in se ens infinitum & per essentiam, ut in tractatu de visione beatæ ostensum fuit: Ergo nec ulla qualitas creata, quæ naturam Dei, ut est actus purus, & ens infinitum, ac per essentiam, formaliter participet. Consequentia videtur legitima, major enim est repugnantia, quæ aliquid creatum habeat formalem convenientiam in esse entitativo cum ente increato & infinito, quam in esse intentionali vel intelligibili.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: duplex enim assignari potest ratio discriminis. Prima est, quia species est formalis similitudo objecti, sive indeque se tenet ex parte illius, eique conformatur; & ita si daretur species quidditativa Dei, se teneret ex parte ipsius, ab eo specificaretur, & immediate ab eo existeret: unde cum ab objecto illimitato non limitaretur, careret primario & formali limitativo, & sic esset Deus: At verò gratia, lumen gloriæ, & visio beatifica, se tenet ex parte subiecti, vel per modum virtutis radicalis, ut gratia, vel per modum principii proximi, ut lumen, vel per modum operationis vitalis, ut visio; unde illa omnia, cum ex proprio conceptu sint accidentia, à subiecto limitantur.

Secunda disparitas est quia species creata repræsentativa Dei ut est in se, esset participatio illius, non per modum virtutis operative, sed per modum representationis formaliter in esse intelligibili; gratia verò sanctificans est solum participatio divinæ naturæ per modum virtutis operative, seu principii radicalis operandi, puta cognoscendi & amandi Deum ut est in se: quamvis autem repugnet participatio Dei per modum representationis formalis, non tamen per modum virtutis operative, tendentis in Deum ut est in se; quia representatio formalis est ipsū objectum in esse intelligibili; unde cum esse entitativum & intelligibile in Deo identificentur, eo ipso quod daretur species seu similitudo formalis, Deum ut est actus purus, & ens infinitum ac per essentiam, repræsentans, deberet tam in esse entitativo quam intelligibili esse actus purus, ac ens infinitum & per essentiam, quod implicat. At verò virtus, sive radicalis, sive proxima, per quam attingitur aliquod objectum, non est necessariò tale objectum, sed potest, imò debet in creatis reperiri distincta realiter.

77

D. sp. 2. art. 1.

78

realiter ab illo: quare ex eò quòd gratia & habitus supernaturales respiciant connaturaliter in Deo rationem actus puri, & ens infiniti & per essentiam, non sequitur: quòd sint entitative actus purus, & ens per essentiam.

79 Obijcies ultimò contra ultimam conclusionem: Natura Divina constituitur formaliter per intelligere actuale, & non per radicale, ut in Tractatu de natura Dei, ejusque attributis, ostensum est: Atqui gratia sanctificans non participat ipsum intelligere actuale Dei, sed tantum radicale; actuale enim solum in actu fidei, vel à viiio, ne beatifica participatur: Ergo gratia sanctificans non participat naturam Dei formaliter ut natura est.

80 Respondeo quòd licet natura divina sit ipsum intelligere Dei actuale, tamen eminenter continet & exercet munus principij radicalis intelligendi, intellectiva virtutis, & intellectiois actualis, absque distinctione virtuali, ut loco citato cum Carmelitis Salmanticensibus docuimus: & quia nulla res creata potest illud participare ad qualem & secundum omnia munera quae exercet (eò quòd nulla res creata possit esse suum intelligere actuale) sed tantum in adaequatione, & secundum aliquod munus; gratia sanctificans, quae participat illud ut exercet munus principij radicalis, quòd est primum in Deo, & fundamentum carcerum, recte dicitur participatio naturae divinae, ut natura est; non autem visio beatifica, quia haec participat solum intelligere, quatenus exercet munus operationis, quòd non sufficit ut natura divina dicatur participari sub conceptu naturae: sicut quamvis existentia non distinguatur, etiam virtualiter, à natura in Deo, unio tamen humanitatis Christi dicitur facta ad existentiam, & non ad naturam, quia non est facta ad existentiam; ut exercet munus naturae.

§. III.

Corollaria notata dignissima.

81 **E**X dictis inferes primò, gratiam sanctificantem, per se secundò esse participationem naturae Dei, ut est trinus in personis. Nam, ut conclus. 3. ostendimus, illa participat naturam divinam, ut est ens infinitum & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem: Sed ex hoc veluti à ratione à priori, nostro modo intelligendi, oritur quòd sit Trinitas Personarum in una simplici essentia; fecunditas enim divina naturae ad intra perfectiones immanentes intellectus & voluntatis, provenit ex omnimoda illa essendi plenitudine, & infinitate Dei, cum eadem natura & perfectio finita non possit pluribus realiter distinctis communicari: Ergo gratia sanctificanti secundariò convenit esse participationem naturae Dei, ut est trinus in personis. Unde ex illa hic in via oritur charitas, quae est inclinatio ad Deum, ut est in se Unus & Trinus; & in patria lumen gloriae, & visio beatifica, quae licet per se primò attingant Deum, ut est unus, secundariò tamen ad ipsas personas Trinitatis terminantur. Per illam etiam aliqua nobis communicatur participatio Trinitatis, seu quaedam vis producendi aliquam Verbi Divini & Spiritus Sancti participationem: nam per illam habemus in intellectu vim ad producendam supernaturalem cognitionem, per quam producit verbum supernaturale, quòd est aliqualis participatio Verbi Divini: item illa causat in voluntate amoris & charitatem supernaturalem, quae (teste D. Tho-

ma 2. 2. quæst. 2. 4. art. 7.) est aliqualis participatio Spiritus sancti. Dixi autem gratiam sanctificantem esse per se secundò participationem naturae Dei, ut est Trinus in Personis: quia supernaturalitas gratiae, & aliorum eorum supernaturalium, non consistit per se primò in habitudine ad Deum, ut est Trinus in Personis, sed ut est actus purus, & ens infinitum, & per essentiam, habetque totam essendi plenitudinem, ut articulo præcedenti declaravimus.

Inferes secundò, virtutes infusas dimanare physice à gratia sanctificare, sicut ab anima profluunt ejus passiones. Cum enim gratia & virtutes sint participationes naturae & proprietatum Dei, eandem debent servare proportionem ac illa: Sed in naturam divinam & ejus proprietates seu attributa talis est proportio, quòd natura virtualiter est causa proprietatum seu attributorum; quare per naturam, tanquam per causam virtutem, seu rationem à priori demonstrantur: Ergo gratia sanctificans est causa virtutum infusarum, illaque ab ipsa physice dimanant, sicut proprietates ab essentia. Unde D. Thomas hic art. 4. ad 1. ait: *Sicut ab essentia anima effluunt ejus potentia, quae sunt operum principia, ita etiam ab ipsa gratia effluunt virtutes in potentias anima.* Et in 2. dist. 26. quæst. 1. art. 4. ad 5. dicit quòd *virtutes informantur à gratia per modum originis, quia ex ipsa gratia quodammodo formaliter oriuntur habitus virtutum per diversas potentias diffusas.*

Confirmatur: Ideò passiones dicuntur physice emanare ab essentia, quia producuntur consequenter à generante, ex vi ipsius actionis productivae essentiae: Sed virtutes infusae communicantur animae consequenter ex vi actionis productivae gratiae: Ergo resultant physice à gratia sanctificante. Major patet ex Philosophia: Minor probatur. Ideò passiones producuntur consequenter ex vi actionis generativae, quia pertinet ad generans non solum dare esse, sed etiam quae requiruntur ad statum & dispositionem connaturalem rei genitae in instanti generationis: Sed ad statum & dispositionem connaturalem gratiae, etiam in instanti suae productionis, requiruntur virtutes infusae: sicut ad statum connaturalem animae requiruntur dispositiones & accidentia connaturalia, etiam in instanti generationis: Ergo virtutes infusae communicantur animae consequenter ex vi actionis productivae gratiae.

Advertendum tamen est, aliquas esse virtutes, quae tam in ratione habitus quam virtutis necessariò oriuntur à gratia; alias verò quae solum necessariò ab illa oriuntur in ratione virtutis: nam virtutes quae nequeunt esse informes, ut charitas, penitentià, &c. oriuntur ab illa primo modo; quae verò possunt esse informes, ut fides, & spes, oriuntur ab illa secundò modo; quia licet connaturaliter ab illa dimanent, ut patet in puero baptizato, tamen propter rationem imperfectam virtutis quam habent sine gratia, possunt quantum ad suam substantiam esse sine illa.

Inferes tertio, de potentia absoluta Dei non posse dari plures species gratiae sanctificantis, essentialiter inter se diversas. Nam gratia sanctificans, ut vidimus, est participatio formalis naturae divinae, ut natura est: Sed natura Dei, sub conceptu naturae, cum sit simplicissima, non potest nisi uno modo participari, nimirum per modum constitutivi, & principij radicalis divinatorum attributorum: Ergo gratia sanctificans, de potentia etiam

etiam Dei absoluta, specie essentiali multiplici-
cari nequit.

86. Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio:
Licet infinita Dei perfectio sit participabilis in-
finitis modis specie diversis, quando non deter-
minatur modus participationis, sedus tamen
quando talis modus determinatur, v. g. licet in-
tellectus divinus absolute sit participabilis mul-
tis modis specie diversis, & de facto partici-
patur per lumen gloriæ, per visionem beatam, per
fidem, per prophetiam, & per scientiam per se
infinitam; ille tamen sub ea ratione, quæ essentiali
divinam claræ, & ut est in se, ac intuitivè respi-
cit, non potest participari, nisi uno modo, scilicet
a lumine gloriæ, ut exercet rationem prin-
cipij cognoscitivi, & a visione intuitiva Dei, ut
exercet rationem operationis, seu actualis cog-
nitionis; quia tunc determinatur modus par-
ticipationis. Ita pariter licet id, quod in Deo
habet rationem essentiali, sit multipliciter a cre-
aturis participabile, si tamen illud sub conceptu
& munere naturæ præcisè consideretur, seu ut
est eminenti quodam modo radix divinarum
attributorum, non potest nisi uno modo parti-
cipari: quia tunc modus participationis deter-
minatur & limitatur.

87. Confirmatur amplius: Si duæ essent gratiæ
specie essentiali distinctæ, duæ quoque essent
specie essentiali distinctæ charitates: Sed hoc
implicat: Ergo & illud. Sequela Majoris patet,
quia charitas, & cæteræ virtutes infusæ emanant
connaturaliter a gratia, si, ut proprietates &
potentiæ operativæ ab anima, ut corollario
præcedenti ostensum est; unde sicut existentia
diversis animabus necesse est diversas esse
potentias ab eis dimanantes; ita etiam si diversæ
darentur gratiæ, diversæ quoque deberent dari
virtutes infusæ, & diversæ charitates. Minor
verò probatur: quia de ratione essentiali chari-
tatis est tendere in Deum, ut super omnia ap-
preciativè diligendum; quia modus non est am-
plius essentialiter contrahibilis, sed accidenta-
liter solum penes diversos modos, quibus po-
test fieri; puta penes intentionem, aut etiam
extensionem ad plura imperanda in ordine ad
suum objectum.

88. Adde, Quod si homo haberet plures gratias,
vel charitates specie diversas, haberet etiam
plures ultimos fines; quia quælibet illarum
gratiarum, vel charitatum inclinaret ad distin-
ctum finem: Sed implicat hominem plures ulti-
mos fines habere, ut in tractatu de ultimo fine
ostendimus: Ergo & habere plures gratias, vel
charitates specie physica & essentialiter inter
se diversas. Dixi specie physica & essentiali, quia
possunt dari diversæ gratiæ distinctæ specie mo-
rali & accidentali; v. g. gratia Christi morali
specie differt à nostra, quia est principium me-
riti & satisfactionis infinitæ. Similiter gratiæ
Sacramentales differunt inter se specie acci-
dentali, quia habent diversas virtutes, & con-
notant diversa auxilia contra diversa vulnera
peccatorum: de quo in tractatu de Sacramentis.

89. Dices: Illæ formæ distinguuntur specie phy-
sica & essentiali, à quibus dimanant propieta-
tes specie diversæ: Sed à gratia Christi & Ada-
mi dimanant proprietates specie diversæ ab il-
lis, quæ à gratia nostra profluunt; nam in Chri-
sto gratia est radix iustitiæ commutativæ, & in
Adamo iustitiæ originalis, vel doni integritatis,
non vero in nobis; item gratia in nobis viatori-

bus producit fidem, & spem; in comprehen-
sibus verò lumen gloriæ, & claram Dei visio-
nem: Ergo illa gratia specie physica & essen-
tiali inter se differt.

Respondeo, quod licet formæ substantiales, à
quibus dimanant proprietates specie diversæ,
sint diversæ speciei, non tamen formæ acciden-
tales, qualis est gratia sanctificans. Cum enim
proprium sit formæ accidentalis perficere sub-
jectum in quò recipitur juxta modum & exigen-
tiam illius, pro diversitate subjektorum diver-
sos producit effectus, interdum specie diversos:
v. g. calor ut est in igne, producit ignem; ut est
in animalibus, & quatenus est instrumentum poten-
tiæ nutritivæ, producit sanguinem & carnem;
ut est in femina, producit lac, &c. Item influen-
tiæ corporum celestium, pro diversitate subje-
ctorum, in quibus recipiuntur, varios operan-
tur effectus; Nam in hortis producant flores, in
vinetis uvas, in olivetis olivas; & aqua cum unius
sit speciei, variò modo operatur, de albis in lilio, ru-
bricans in rosa, purpurisans in viola, ut ait Chry-
sostomus. Ita igitur gratia, licet una & simplex
qualitas, pro diversitate tamen subjektorum, in
quibus recipitur, capacitate & exigentiâ mul-
tiplices, & interdum specie diversos operatur
effectus: nam in nobis causat filiationem adop-
tivam, sed non in Christo; quia cum Christus sit
filius Dei naturalis, est incapax adoptionis: in
nobis causat penitentiam, in Christo verò iusti-
tiam commutativam; in Adamo ante lapsum fu-
it radix iustitiæ originalis, seu doni integrita-
tis, post lapsum verò in eo talia dona non causa-
vit: in nobis producit virtutes moderatrices
passionum, sed non in Angelis; quia cum care-
ant passionibus, non sunt capaces illarum. De-
nique cum gratia sanctificans sit prima & radi-
calis ratio reducendi creaturam intellectualem
in Deum tanquam in finem ultimum, duplicem
habet statum, scilicet tendentiæ sive motus in
illum finem, ac quietis in eodem fine; & in pri-
mo connaturaliter exigit fidem & spem (non
enim hic ambulamus per speciem, & claram
Dei visionem, sed per fidem & cognitionem ob-
scuram, ut ait Apostolus) in secundo verò po-
stulat necessarium lumen gloriæ, quò eliciat cla-
ram Dei visionem, & dotes, nedum animæ, sed
etiam corporis, quas in tractatu de beatitudine
exposuimus: unde non mirum, si pro illorum
statuum diversitate diversorum virtutum & pro-
prietatum sit radix.

Inferes quartò, gratiam sanctificantem esse
simpliciter perfectiorem charitate, lumen glo-
riæ, visione beatifica, & quocumque alio ente su-
pernaturali: licet visio beatifica in modo essendi
illam excedat, & sit perfectior secundum quid.

Prima pars hujus corollarij patet ex supra di-
ctis: Cum eminentia supernaturalia sint partici-
pationes Dei, prout excedit totum ordinem
creatum & creabilem, tantò aliquid debet esti-
mari perfectius, quanto majorem Dei perfectio-
nem exprimit & participat: Sed gratia partici-
pat id, quod majorem exprimit perfectionem
in Deo: Ergo est simpliciter perfectior alijs en-
tibus ordinis supernaturalis. Major patet, Mi-
nor probatur. Gratia sanctificans, ut ostendi-
mus, participat naturam divinam sub conceptu
& munere naturæ; lumen verò gloriæ partici-
pat de eminentia Dei, quatenus exercet præcisè
munus virtutis intellectivæ; visio beata, quate-
nus exercet munus actualis intellectiois; cha-
ritas

- ritas verò, & alij habitus in se sunt participatio-
nes proprietatum, & attributorum divino-
rum: quavis autem omnia, que sunt in Deo,
sunt absolute equalia in perfectione, quia unum-
quodque est tota essendi plenitudo; non omnia
tamen ex vi propria linea, aut ex proprio mu-
nere æqualem expriment perfectionem; imò
secundum communiorum Thomistarum sen-
tentiam quædam ex vi propria linea nullam di-
cunt perfectionem, scilicet relationes: id ve-
rò, quod ex vi propria linea, & sub proprio mu-
nere majorem exprimit perfectionem in Deo,
est natura, sive constitutum, in quantum huius-
modi, ut potè a quo cetera veluti à radice emi-
nentissima, virtualiter derivantur: Ergo gratia
sanctificans participat id, quod majorem in
Deo perfectionem exprimit.
92. Secunda pars, quæ asserit visionem beatam in
modo essendi esse perfectiorem secundum quid
gratiæ sanctificantis, etiam est manifesta: Nam
actus secundus, seu operatio, in modo essendi
est nobilior habitus; quia non continet potentia-
litatem, quam includit habitus: Sed visio beata
est actus secundus, gratia verò sanctificans est ha-
bitus, ut art. 2. ostendimus: Ergo visio beatifica
in modo essendi est perfectior gratiæ sanctifican-
te. Similiter lumen gloriæ secundum quid & ac-
cidentaliter est illa perfectius, quatenus necessa-
rio conjungitur actuali operatio.
93. Dices primò: Status patriæ est simpliciter no-
bilior statu viæ: Ergo dona, quæ pertinent ad
statum patriæ, sunt simpliciter nobiliora donis
pertinentibus ad statum viæ: At lumen gloriæ
& visio beatifica pertinent ad statum patriæ,
gratia verò sanctificans ad statum viæ: Ergo
lumen gloriæ & visio beatifica sunt simpliciter
perfectiora gratiæ sanctificantis.
94. Respondeo quædam esse dona supernatura-
lia, quæ pertinent ad statum patriæ tantum, ut
lumen gloriæ, & visio beatifica: quædam, quæ
pertinent ad statum viæ tantum, ut fides & spes;
& alia, quæ pertinent ad statum viæ & patriæ
simul, sicut gratia & charitas: quamvis autem,
quæ sunt dona patriæ tantum, sint potiora donis
viæ tantum, secus tamen est de donis viæ & pa-
triæ simul; imò hæc præstant omnibus alijs, sal-
tem quantum ad illud, quod est omnium alio-
rum prima radix & fundamentum, scilicet gra-
tiam sanctificantem. Hinc D. Chrysoströmus
homil. 9, in epist. ad Roman. in fine ait, quòd
nec liberatio à gehenna, nec ascensio in regni cæ-
lestis est tantum bonum, sicut esse dilectum
& gratum Deo. Undè Beati rationabiliter eli-
gerent potius privari visione beatifica, quam
gratiæ sanctificantis.
95. Dices secundò: Finis est nobilior eo, quod
est ad finem: Sed visio beata est finis gratiæ san-
ctificantis: Ergo est perfectior.
- Respondeo distinguendo Antecedens: Finis ob-
jectivus, concedo Antecedens: Finis forma-
lis, nego Antecedens: visio autem beatifica est
tantum finis formalis gratiæ sanctificantis; finis
verò objectivus illius est ipsa Dei essentia clarè
visà, & per modum speciei & formæ intelli-
gibilis intellectui creato unita.
96. Instabis: Illa forma est nobilior simpliciter,
quæ nos facit Deo similiores, & magis nos ipsi
conjungit: At qui visio beatifica, licet non sit fi-
nis objectivus, sed tantum formalis, tamen nos
facit similiores Deo, quam gratia; ut enim dicitur
1 Joan. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus, quos*
- nam & videbimus eum sicuti est nos que Deo magis uni-*
nit, cum sit ipsa actualis conjunctio cum Deo:
Ergo est simpliciter nobilior ac perfectior.
- Respondeo gratiam præcisè ratione sui, cum
sit participatio formalis nature & divinæ, nos fa-
cere similiores Deo, quam visionem beatam,
præcisè & ratione sui, cum illa sit tantum parti-
cipatio operationis intellectualis Dei; quamvis
ratione unionis essentia divinæ in ratione spe-
ciei impressa, & expressa, quam supponit, vel
secum adducit, faciat nos Deo similiores quam
gratia: Sed ex hoc non sequitur, quòd illa sit sim-
pliciter ratione sui perfectior gratiæ sed solum
ratione hujusmodi unionis essentia divinæ in
ratione speciei, & formæ intelligibilis. Simili-
ter ex eo quod visio nos magis conjungit Deo in
seipso, quam gratia sanctificans, non potest in-
ferri, quòd sit simpliciter perfectior gratiæ, sed
solum secundum quid, & in ratione actus secun-
di, ut in secunda parte corollarie exposuimus.
Undè D. Thomas infra quæst. 113. art. 9. ait:
Donum gratiæ, impium iustificantis est maius quam do-
num gloriæ beatificantis.
- Inferes quintò, gratiam sanctificantem esse
perfectiorem Dei maternitate.
- Probatum primò: Nobilior est Deum concipe-
re mente, quam ventre: Sed per gratiam sancti-
ficantem mente Deum concipimus, imò tota
Trinitas habitat in nobis juxta illud Joan. 14.
Apud eum veniemus, & mansionem apud eum facie-
mus: Ergo gratia sanctificans est perfectior & no-
bilior maternitate B. Virginis, per quam Chri-
stum in ventre concepit. Undè Augustinus cap.
4. de Virginit. *Beatior fuit Maria percipiendo fidem*
Christi: quam concipiendo carnem Christi: materna
propinquitas nihil Maria profuisset, nisi felicitas Chri-
stum corde, quam carne gestasset.
- Secundo probatur: Gratia sanctificans, etiam
de potentia absoluta, cum peccato mortali stare
nequit, ut in Tractatu de justificatione & merito
ostendimus: At maternitas Dei absolute cum
peccato mortali compossibilis est; nam Verbum
Divinum poterat carnem assumere ex aliqua
muliere peccatrice, si voluisset, nec tamen eam à
peccato mundare: Ergo gratia sanctificans Dei
maternitatem in perfectione superat. Undè B.
Virgo magis eligeret maternitatem quam gratiæ
sanctificantis privari.
- Dices: D. Thomas 1. p. q. 25. art. 6. ad 4. sic
ait: *Beata virgo ex hoc quod est mater Dei, habet*
quandam dignitatem infinitam ex bono infinito quod
est Deus; & ex hoc non potest aliquid fieri melius ipsa;
sicut non potest aliquid esse melius Deo. Undè ex hoc
infern. 3. p. quæst. 25. art. 5. illam debere ado-
rari adoratione hyperdulæ: quia (ut ait Cajeta-
nus) eius dignitas fines Divinitatis propinquas attingit.
Hinc etiam D. Epiphanius in serm. de laudi-
bus Virginis mirum in modum extollit ejus ma-
ternitatem, & de sacro illo utero, qui Christum
meruit portare, hæc scribit: *O uterum impolutum*
habentem circumlocum cælarum, qui Deum incomprehen-
sum in te comprehensum portasti! O uterum qui cæ-
lum es, septem circulus constans, & capax illis exi-
stens! O uterum septem cælis sublimiorem!
- Respondeo quòd si B. Virginis maternitas ac-
cipiatur secundum se, & ut præcisè à gratia san-
ctificantis, est quidem infinita quædam dignitas,
ratione termini infiniti quem attingit, Personæ
scilicet Verbi Divini; non tamen est infinita
sanctitas, imò nec ullam formaliter & essen-
tialiter dicit sanctitatem: tunc quia non est
divi-

divinæ essentia participatio; cum etiam quia ut supra dicebamus, cum peccato mortali itare potest gratia verò habitualis propter oppositas rationes essentialiter dicit sanctitatem, & ab ea in se parabilis est; unde & sanctificans appellatur, quia ejus effectus formalis est sanctificare auctur, quare cum ex sanctitate magis, quam ex dignitate rerum perfectionem & excellentiam venari & meriti debeamus, dicendum est, gratiam habituales esse absolute perfectiorem maternitate B. Virginis, licet ista secundum quid eam superet.

101. Inferes ultimo, gratiam sanctificantem esse perfectiorem secundum suam rationem specificam & essentialem substantiâ animæ rationalis, vel Angeli, & qualibet aliâ substantiâ creatâ, vel creabili: licet secundum modum essendi imperfectior sit; cum omnis substantia per se subsistat, & gratia, utpote accidens, subsistat in alio. Ita expressè docet S. Thomas varijs in locis. Nam quart. 27. de verit. art. 1. ad 6. ait: *Per se dicitur quod gratia, in quantum ens creatum, non est nobilior anima Christi, sed in quantum est quedam similitudo divina bonitatis, expressior, quam similitudo naturalis, quæ est in anima Christi.* Et hic art. 2. ad 2. docet, quod licet gratia imperfectiori modo habeat esse in anima, quam anima habeat in se, tamen in quantum est expressio & participatio divinæ bonitatis, multò major quam substantia est nobilior animâ. Item 2. 2. quart. 23. art. 3. asserit charitatem esse simpliciter perfectiorem substantiâ animæ: *Omne accidens (inquit) secundum suum esse est inferiori substantiâ, quia substantia est ens per se, accidens est in alio: sed secundum rationem suam speciei, accidens quidem quod causatur ex principijs subjecti, est indignius subjecto, sicut effectus causâ; accidens autem, quod causatur ex participatione alicujus superioris nature, est dignius subjecto, in quantum est similitudo superioris nature, sicut lux in aëre; & hoc modo charitas est dignior animâ, in quantum est participatio quedam spiritus sancti.* Si autem charitas sit perfectior animâ secundum suam speciem, à fortiori gratia sanctificans (quæ, ut supra ostendimus, ipsam charitatem excedit) erit illâ nobilior.

102. Ratio etiam, quam D. Thomas insinuat, id efficaciter suadet. Nam major, vel minor perfectio essentialis alicujus formæ sumitur ex majori, vel minori assimilatione ad Deum, & participatione perfectionum ipsius. Sed nulla substantia creata potest præstare tantam similitudinem & participationem Dei, quantum præstat gratia per seipsam, & per operationem sibi connaturalem, scilicet visionem beatam, de qua dicitur 1. Joan. 3. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Ergo nulla substantia creata gratiam sanctificantem in perfectione superat, vel æquat. Unde rectè Augustinus lib. 2. ad Bonifacium cap. 6. *Dei gratia non solum omnia superat, & omnes caelos, verum etiam omnes Angelos superat.*

103. Confirmatur: Ex perfectione operationis cognoscitur perfectio formæ, sicut ex fructu cognoscitur perfectio arboris; unde ex eo quod homo habet operationes perfectiores operationibus brutorum, nimirum discurrere & velle, à posteriori colligimus animam rationalem esse in sua specie perfectiorem & nobiliorem formis brutorum: Sed gratia sanctificans habet operationes simpliciter perfectiores operationibus proprijs & connaturalibus omnium sub-

Tom. IV.

stantiarum creaturarum & creabilium: Ergo est simpliciter perfectior omni substantiâ creatâ & creabili. Minor probatur: Visio beatifica est propria & connaturalis operatio gratiæ, utpote quam connaturaliter excedet in statu beatitudinis, medio lumine gloriæ tanquam propriâ virtute: Sed hæc operatio excedit vires, proportionem & facultatem naturalem cujuscunque substantiæ creatæ & creabilis, ut in tractatu de visione beata demonstravimus: Ergo &c.

Diff. 1.
art. 1.

Ex his intelliges, quam piè ac eruditè locutus sit S. Thomas in qua quart. 1. 13. art. 9. ad 2. cum dicit: *Bonum gratiæ unius majus est, quam bonum nature totius universi*: nam révera unicus gradus gratiæ sanctificantis majoris est valoris & pretij, quam bona omnia naturalia totius universi. Quare in sacris litteris illa præfertur omnibus rebus creatis: Job. 28. *Nescit homo pretium ejus, non dabitur aurum obrisum pro ea.* Sapient. 7. *Melior est possessio ejus auro & argento electo.* Sapient. 7. *Præposui illam regni & sedibus, & divitiis nihil esse duxi in comparatione illius &c.* Unde Cajetanus in commentario illius articuli aurea illi S. Doctoris verba expendens, subdit: *Ante oculos tuos semper die nocteque tene, quod bonum gratiæ unius est melius, quam bonum nature totius universi, ut continue videas dominationem imminentem non estimantur bonum oblarum.* Quibus verbis prudenter nos admonet pissimus ille, ac doctissimus Cardinalis, quantâ diligentia & sollicitudine satagere debeamus, ut gratiam perditam recuperemus, recuperatam conservemus, & conservatam per actus ferventiores augeamus, donec per lumen gloriæ, & claram Dei visionem atque amorem beatificum perficiatur & consummetur in patria.

ARTICULUS V.

An gratia sanctificans præstet solam naturaliter esse filium Dei adoptivum, eaque sola rationem effectum præstare possit?

S. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

PRO resolutione hujus difficultatis tria recordanda sunt, quæ articulo præcedenti insinuavimus. In primis notandum est, quod adoptio solet communiter definiri à Theologis, & Jurisperitis *Gratuita assumptio persone extraneæ ad alterius hereditatem.* Juxta quam definitionem, ut quis adoptetur in filium, requiritur primò, quod persona extraneæ sit; hoc est, quod ex se & ratione sui non habeat jus filij ad hereditatem, ad quam adoptatur: secundò, quod adoptio sit gratuita, hoc est alijs titulis non debita. Alia conditio supradicta solet, mutuus scilicet adoptantis, & adoptati consensus, si adoptatus sit sui juris; si verò sui juris non sit, exigitur consensus Tutoris. Quod autem adoptatus non accipiat esse ab adoptante, & quod adoptio in solatium adoptantis fiat, ac denique quod adoptatus non succedat in hereditate usque ad mortem adoptantis, non sunt de essentia adoptionis, sed adoptioni humanæ & civili competunt propter ejus imperfectionem.

Secundò supponendum est ut certum, & indub-

N 2

105.

dubi-